

„Романс“ („Romance“). И тези разкази, както и целият сборник, се отличават с експериментаторските усилия на Храбал да постигне непознати до този момент смислови въздействия посредством игра с глаголния вид и време: той има идея да изрази едновременност на еднократни и продължителни действия, но без да употребява деепричастия или други традиционно използвани езикови средства. През 50-те години е в близки творчески контакти с поддръжниците на авангардизма и контракултурата, сред които и Егон Бонди.

Ползвано е изданието Bohumil Hrabal. Novory lidí. Praha: Československý spisovatel, 1984.

Бохумил Храбал КРАКМАК „СВЯТ“

По прозорците на кракмака се стичаха сребърни вадички от вечерния дъжд, по площадчето неколцина пешеходци, приведени напред, крачеха и придържаха шапки или чадъри.

А в кракмака проникваше от салона на първия етаж весела музика и глъчка, която избухваше в неудържим смях. Кръчмарката наля бирите и отиде до тоалетната.

Когато отвори вратата, на метър от пода висяха пробити обувки, над тях – напъхани в жълто-червената раирана пола крака, а накрая – яке с провиснали от ръкавите ръце и момичешка глава, извърната към ревера... Момиче, обесено на дръжката на отдушника с колан от мушамен шлифер, тип шинел.

– Ами да – каза кръчмарката, след което донесе градинска стълба, една-та продавачка повдигна обесената, а кръчмарката замахна с дългия нож, с който режеха салама. Метна момичето на раменете си и го занесе в нишата зад тезгяха, сложи я на помощната маса, разхлаби стегнатия колан. И сведе очи.

Зад прозорците на кракмака в дъжда стоеше мъж и гледаше втренчено към помощната маса. Кръчмарката придърпа картонената преградка.

После пристигна дежурната кола.

Младият лекар влезе тичешком в кракмака, а двама служители вече издърпваха носилката. Лекарят сложи ухо на гърдите на момичето, хвана го за китката, отмести картона и направи знак с ръка на служителите да не идват.

– Тук вече няма нужда от нас – каза той.

– А ние какво да правим с нея? – попита кръчмарката.

– Ще дойдат от патологията – отговори.

– Ами да идват по-бързо, тук продаваме за ядене и пиене.

– Тогава затворете за малко – каза докторът и изтича в дъжда, а дежурната кола отпраши с пуснатата сирена.

А в кракмака проникваше от салона на първия етаж весела музика и глъчка, която избухваше в неудържим смях. Пред остъклената стена стояха неколцина зяпачи, притискаха длани към табелата на стъклото, а ръцете им бяха бели и неестествено големи. А над тях проблясваха любопитни очи.

После към вратата пристъпи висок младеж. Беше подгизнал, а ръкавите му бяха побелели, сякаш се е блъскал от стена в стена. Хвана бравата и понечи да влезе.

Кръчмарката отключи.

– Ела, момче, влез, ела да ме поразвеселиш – каза тя и когато той влезе, плесна с ръце. – Да не ви е газил трамвай? Или сте паднали от скала?

– Още по-лошо – отговори той – завчера годеницата ми избяга.

И посегна с мръсни ръце към очите си.

– Вие сте сгоден? Никога досега не съм ви виждала с жена – учуди се кръчмарката, пхна празните чаши в миялната, доля бирите и ги постави в кухненския асансьор, който се намираще зад нея, смъкна прозорчето и натисна копчето. Взе една чаша и я плъзна по калаения мокър плот на тезгяха, халбата от половин литър се спря под ръката на младежа.

Той отпи, отри обувката си в месинговия парапет и се загледа как от нея капе вода.

– Избяга – каза младежът. – Разчупихме стар хляб за вечеря и тя си спомни, че е от семейство на барон, и изкрещя: „Карлик, да бях навряла в твоята майка ръчна граната чак до дръжката“. А аз ѝ викам: „Момиче, не ми приказвай тъй преди сватбата!“. И тя взе един нож, един такъв сгъваем, и го заби във вратата. Ножът се затвори и тя се поряза. И аз затворих прозореца, да не ми се метне през него. А пък за туй момиче самоубийството беше като фас за уличен метач.

– Стар хляб сте разчупили за вечеря, а? – чудеше се кръчмарката.

– Ами да. Тя все искаше да се самоубием заедно – продължи той. – Казваше ми: „Слушай, Карлик, ще отворим прозореца, ще се хванем за ръце и ще скочим“. И вече бяхме изкъпани, облечени в най-хубавите си дрехи и гледам в пропастта на двора, да не скочим върху някое дете, та гледам на първия етаж една така идиотски закрепена антена, че ако скочим от третия етаж, където живеем, със сигурност ще си отрежем на жицата я ухо, я нос и ще се обезобразим – каза той и бирата потече край устата му като рядък мустак.

– Много важно как ще изглеждате после – каза кръчмарката и скръсти ръце и беше красива като статуя в Министерството на земеделието.

А в кракмака проникваше от салона на първия етаж весела музика и глъчка, която избухваше в неудържим смях.

– Аз съм естет и това си е – каза младежът, – а на мойто момиче му е все едно. Веднъж почти се беше удушила с колана на шифера, едвам я спасих. А тя ми закрещя: „Ти, кретен такъв, защо ме върна обратно, вече бях в преддверието на оня свят“. А съседите тропаха и викаха: „Господин Карличек, какво правите там? Тук има деца!“. А моята годеница крещеше: „Тия ваш’те деца с голям кеф ще избия и къщата ще запала!“. И тъй, за да я усмиря, я хванах за едната ръка и единия крак и я завъртях, но криво си бях направил сметката и тя с главата напред изхвърча през отворената врата чак на коридора и събори съседката, която беше клекнала пред ключалката. А моето момиче вика: „Госпожо, ние с Карлик можем да правим вкъщи

каквото си искаме, нали, Карлик!“ – подсмивваше се младежът, а очите му бяха възпалени и поръбени с червена ивица като телеграма.

– Това е ужасно – каза кръчмарката, – вижте само! Тия гадове са си надонесли и столчета! – Наточи малко бира, излезе иззад тезгяха и отиде до остъклената стена, където от другата страна стояха под проливния дъжд десетки зяпачи, шепнеха си, някои от тях бяха седнали на столчета и притискаха длани в табелата на стъклото сякаш се топлеха на нея. Приличаха на изроди.

Кръчмарката отпи от бирата, наведе се, остъклената стена ѝ стоеше пред очите като очила, след това се отдръпна и лисна останалата бира върху стъклото. Бирената пяна се стичаше по остъклените портрети.

– Празани – каза тя и повдигна рамене.

Върна се зад кранчето, допълни чашите и плъзна една от тях по мокрия оловен плот на тезгяха, халбата от половин литър се спря под ръката на младежа.

– Излиза, мой човек – каза тя, – че все на мен се случва. Миналата година си вървя покрай линията, от другата страна върви едно момиче и когато идва влакът, момичето скача под локомотива тъй, че главата ѝ се изтърколи в краката ми. И мига с очи!

Младежът беше потънал дълбоко в себе си, също като захлупена шевна машина.

– Тъй или иначе аз от моето момиче няма да се откажа – рече той. – Ако не друго, поне прослави чешката графика с туй, че е фригидна. Ако беше нормална жена, тогава какво? Щяхме да се обичаме, но абсолютната графика¹ щеше да се изпари. – Вдигна чашата и бирата му потече под ризата.

А в кракмака проникваше от салона на първия етаж весела музика и глъчка, която избухваше в неударим смях. С кухненския асансьор сваляха от ресторанта подносителите със засъхнала пяна по празните чаши.

– Пък моето момиче все ми викаше, че съм луд, ама как може хем да съм луд, хем да ходя във фабриката и с ей тия ръце да чертая с точност до стотна от милиметъра профили на корпуси, плъзгащи спирачки за реактивни самолети...

– Ама туй вече не се издържа – разгневи се кръчмарката.

Няколко зяпачи седяха на лепкавите пружиниращи клони и се придържаха с ръка за короните на липите, сякаш бяха в трамвай, и от тази птича

¹ Absolutní grafika е абстрактно изкуство, което е в разрез със социалистическия реализъм и естетическите директиви на комунизма. Твърде вероятно е тук Храбал да има предвид творчеството на художника Владимир Боудник (1924 – 1968), с когото е бил близък приятел. Боудник е завършил Академията за изкуства в Прага, но е работил в една фабрика. Името му се свързва с въвеждането на авангардни техники в графичното изкуство. В абсолютната графика най-често е използван принципът на колажа и на специална техника, чрез която се отпечатват предварително обработени с длето и чук и съзнателно деформирани метални листове и форми. През декември 1968 г. Боудник се обесва на дръжка на врата, тъй като е искал да види какво представлява смъртта чрез удушаване. Но е бил сам и не е имало кой да го спаси. Алюзията с обесеното момиче ни се струва очевидна, независимо че разказът е написан много преди смъртта на Боудник. – Б. ред.

перспектива гледаха право надолу, в кракмака, към едва откреннатата картонена преградка, зад която на масата лежеше обесената.

– Ама и аз съм все там, дето има бъркотия – оплака се кръчмарката, – вървя в една тъмна нощ през Кърчак, слизам от пътя и опипвам с ръце храстите като слепия Хануш часовника²... и хващам една студена ръка. Паля клечка кибрит, вдигам я... и едно обесено момче ми се плези с език. Ама я виж как здраво вали...! – каза тя и гледаше през главите на зяпачите към натриевите лампи, зад които вятърът отместваше клоните на акациите и стрелките на осветения часовник на Замечек.

А в кракмака проникваше от салона на първия етаж весела музика и глъчка, която избухваше в неударим смях.

На стъклената врата се появи подгизнал младеж в работен гащеризон и посочи бутилките с бира в дървената каса.

Кръчмарката отключи, после взе халба и наля бира, като се чудеше:

– Абе, мой човек, толкова си готин, а пък що си се тъй накуприл?

– В нашата фабрика има такава мода – разказва монтьорът, – след работа момчетата ходят изтупани, ама на работа са толкова шантово облечени, леле мале! По едно време бяха на мода подплатените гащеризони. Цеховете искряха с тия клоунски параменти на крачолите, като че бяхме на бал на клошари. После започнаха да се носят гащеризони с метални нишки. И цялата фабрика дрънчеше като куклен театър. А пък днес са на мода износените чепици – каза младежът и показа работните си обувки без подметки и с месингова жица вместо връзки, – а панталоните трябва или да са с един навит крачол, или той да е орфан от веригата на колело – каза младият монтьор и отстъпи назад, за да се покаже.

– Симпатията – похвали го кръчмарката, като слагаше пълните бутилки с бира в дървената каса.

– А момчетата, дето ходеха във фабриката като кинозвезди, сега носят гумени ботуши с ужасни акули по тях – каза младежът и мокрите му рижави коси се къдреха и блестяха като медни фиби, – ама, кръчмарке, какво чакат тия хора в тоя дъжд?

– Горе има голяма сватба – и тя извърна очи към тавана.

После с око на познавач гледаше красивия монтьор, а той все си вдигаше с палец едната тиранта, която все му падаше. Когато той си тръгна, тя попита младежа:

– А при вас как е? Все тъй ли ви харесва във фабриката?

– Все тъй – каза младежът. – Без фабриката, както и без това мое момиче не мога да живея. Направиха ми първата изложба – разнежи се той, – направиха я! Най-напред трябваше да се скарам с културномасовика, ама после той ме посъветва тия мои графики да ги закача в залата през нощта. Така че влязох там и налепих на стената моите артефакти на тема „Сетивното изживяване на фабриката“. А културномасовикът, като ги видя на сутринта, тъй се ужаси, че се посдърпахме, та му скъсах палтото..., ама изложбата

² Хануш е майсторът на известния часовник с подвижни фигури, който е монтиран на фасадата на старото кметство в центъра на Прага. Легендата разказва, че майсторът е бил ослепен, за да не може да направи втори подобен часовник. – Б. ред.

беше открита. На работниците им хареса. В културната програма имаше слепи деца, които пееха, а над тях по дължината на целия балкон се разпростираше надпис: „Като зеницата на очите си да пазим своето единство“. А днес фабриката се перчи, че първата ми изложба е била на родна земя, в предприятието...

А в кракмака проникваше от салона на първия етаж весела музика и глъчка, която избухваше в неудържим смях. Първа слезе булката в бял воал, беше млада и очите ѝ искряха от алкохола, тя току се обръщаше и влачеше младоженеца по стълбите. А шаферите и шаферките се придържаха за парапета и тъпчеха воала ѝ. Булката пееше и размахваше в такт сватбения букет и по диагонала на стълбището притича до остъкления вход подвижна на зяпачите, а после изтича под сребърния поток на дъжда, размаха ръце, отметна глава и косата, и шапчицата ѝ клепнаха в дъжда, а водата извая красивото ѝ тяло. Младоженецът и останалите сватбари възторжено я последваха.

След това закрачиха от другата страна на тротоара един след друг, булката се обръщаше и с кочана на сватбения букет тактуваше песента:

– Весела сватба, както си му е редът – каза кръчмарката и слезе от дървената каса с бутилирана бира, – а вашата годеница вчера ли избяга?

– Не, завчера – каза той и разтърка зачервеното си око, – и въобще не съм изненадан. Беше изчела всички сладникави романи и биографиите на известни мъже. Освен това искаше да имам две стаи и да приемам гости, а тая мойта абсолютна графика да си я правя като хоби след вечеря. Та затуй постоянно ме заплашваше я с миналото, я с бъдещето или с любовниците си – кой какво правил с нея или пък само искал да направи, или че ще се върне при родителите си, чието родословно дърво е от седем века насам, а един техен праядо бил папски камерхер. Ама какво от това, като с нея и авансът, и заплатата ми отиваха за два дни? После трошахме с чук стар хляб за вечеря или момичето ми отиваше да върне празните бутилки, или пък си нарязваше някой костюм и го продаваше в събирателния пункт за стари парцали. Обаче това се случваше рядко, щото иначе си живеехме страхотно.

Към стъклената врата пристъпиха двама милиционери.

– Ето ви най-послед – каза кръчмарката и милиционерите заизтръскваха водата от гумените си ботуши, – тия перковци превърнаха това тук на паноптикум – и посочи зяпачите, които бяха притихнали, а очите им блестяха в очакване. – Ама аз от тия хора направо ще откача – каза тя, – как може да са такива? Все едно да гледат екзекуция!

И когато погледна към по-младия милиционер, рече ужасено:

– Не сте отразили удара!

Милиционерът извади джобно огледалце и като огледа синината под окоето си, каза:

– Тя ме ритна.

Старшината добави:

– Аз какво ти казах? Не подхващай разговор с пияни сватбари. И понеже думата ражда дума, младоженецът изрисува на нашия младок хубав монокъл.

– Предчувствах го! Карък след каръка – и милиционерът пак си опипа веждата.

– И тъй, къде е момичето? – попита старшината.

– Тук – каза кръчмарката и отмести картонената преградка. А остъклената стена на кракмака бе изпълнена с бели длани, о гърба на тези, които бяха до стъклото, се притискаха дланите на тези, които стояха отзад, неколцина зяпачи висяха на уличния фенер в проливния дъжд, а някакъв дядо стоеше в короната на липата като павиан и вятърът шибаше дъжда по завеси и драперии...

Младият милиционер извади бележник и нагласи индигото. Кръчмарката закрачи покрай прозореца, заплю единия зяпач в лицето, обаче той дори не помръдна, а плюнката се стече по прозореца като млечна сълза.

– Какво, да не съм убила баща си с верига? – извика кръчмарката и с лакът чукна друг зяпач в челото и тръгна разярена, развърза престилката си, метна я върху кранчето за бира, после разпусна огромните си коси, навити на термитно гнездо, пъкна фуркетите в уста и отново, сякаш месеше петкилограмов козунак, нависа косата си на руло и когато я закрепил с фибите, влезе в нишата и седна на стола.

– Добре е, че дойдохте – каза старшината, – разкопчайте ѝ блузката. Момичето няма документи и всичко на всичко има ... трийсет халера... – После до остъклената врата се промуши булката и смирено почука с пръстче. Младежът ѝ отвори.

Булката влезе, изу сребърната си пантофка и изля водата от нея. От сватбената шапчица и от гримираните ѝ очи се стичаха цветове.

– И сега какво? – каза тя. – Ще го пуснете ли, или няма да го пуснете?

– Няма да го пуснем – каза милиционерът.

– И защо няма да го пуснете?

– Защото ме удари при изпълнение на служебния ми дълг.

– Ама като гледам, почти нищо ви няма – каза булката, наведе се и отпи от кранчето, което неспирно течеше в умивалника.

– Окото ми е синьо като индиго – каза милиционерът, след като се погледна в кръглото огледалце.

– Трябваше да ни оставите на мира. Вие почнахте, тъй че вие трябва да сложите край. Кога ще го пуснете?

– Чак утре!

– Тогава ще ви изчакам тук, ще дойдете да спите с мен, аз в сватбената си нощ няма да стоя сама.

– Не сте мой тип – каза милиционерът и стана.

– Ама, божичко, тука имало и други – извика булката, направи валсово завъртане и попита младежа: – А на вас харесвам ли ви?

– Харесвате ми – каза той, – много приличате на моето момиче, дете избяга от мен. Даже имате същата муцунка като нейната, когато за първи път дотича при мен в избата с едно такова куфарче, каквото имат момичен-

цата за куклата си, и почти боса, само с едни стари обувки с пробит език, със същите подстригани коси като на момичетата от изправителния дом в Костомлати. А, и още нещо! Имате в окоето синьо петънце като парченце халцедон. Харесвате ми, мой тип сте...

– И вие ми харесвате – каза булката и наля вода в сребърната си пантофка, вдигна я за стъкленото токче като купа и жадно отпи. – За вкусовете не се спори – каза и примлясна.

Младият милиционер седна, старшината отмести преградката и започна да диктува:

– Неиндентифицирана, висока около сто и шестдесет сантиметра, облечена е в жълто-червен кариран костюм. На краката имаше черни обувки с пробит език. Розовата блузка е украсена с дантелена якичка с розички на края...

Младият милиционер стана, отиде да затвори вратата, през която минаха младежът с булката, за да отидат сред перлите на вечерния порой. След като отново седна, милиционерът продължи да пише това, което старшината му диктуваше... После пристигна колата на патологията.

– Когато моето момиче дотича при мен за първи път – каза младежът.

– Не чувам! – извика булката и вятърът отвяваше думите от устата ѝ.

– Моето момиче – крещеше той в ухото ѝ, – когато дотича при мен, тъкмо довършвах смъртната маска на един приятел. Поиска и на нея да направя, защото щяла да почва нов живот. Сложих я на една маса, намазах я с вазелин, пъхнах в носа ѝ фунийки от вестник и после залях лицето ѝ с течен гипс... на врата си имаше кърпа като след убийство... а аз я държах за ръката и чувствах сеизмографския запис на сърцето ѝ...

– Това е прекрасно! – викаше булката и вятърът отскубна шапчицата ѝ и мигом я отнесе в черното небе.

После младежът се спря и се загледа в малкия парк под натриевите

Кадри от филма *Перлички на дъното* (*Perličky na dne*, 1966) по мотиви от пет разказа на Храбал, първите два от които са „Кракмак“, „Свят“ и „Романс“. Режисьори: Вера Хитилова, Яромил Иреш, Иржи Менцел, Ян Немец, Евалд Шорм.

лампи, където вихърът отвързваше от прътовете младите тополи, които така се огъваха, че чак плакнеха клонки в локвите.

– Дръжте това дръвче – викаше младежът, разкъса вратовръзката си и с двете половини привърза здраво корена.

– Какво ви пука за тия дръвчета? – крещеше тя.

– Дръжте здраво!

– Казвам, какво ви пука за тия дръвчета?

– Ще се скършат.

– Ами да се скършат! На вас какво ви пука?

– Тия обществени дръвчета са мои, също както това, че което си мисля и което правя, принадлежи на обществото. Госпожице! Аз вече съм толкова обществен – също като обществен писоар, като обществен парк.

Докато викаше, откъсна от булката мокрия и окалян воал и с отривистите движения, сякаш дирижираше оркестър, разкъса коприната на ленти, от които след това усукана възгата.

– А когато гипсът засъхна – крещеше той, – можех да го сваля от моето момиче само с длето. Така че трябваше да отрежа косата ѝ от половината глава и това ни сближи. А тя ми каза, че със смъртната маска започва нов живот. Три дни ми се изповядва, аз от тия изповеди си блъсках главата в стената. И понеже имах приготвен варел катран за изолация на стените на избата... Та в ролята си на изповедник натопих четката в катрана и под въздействието на тия изповеди чертах по бялата стена, а през това време тя ми разказваше как са я водили с ангелче под мишницата да повръща в тоалетната, как един я зарязал и тя лежала през нощта в Стромовка³ и от мъка яла пръст... и така нататък, толкова дълго изливаше чернилката си, докато стана бяла като платно, а аз на бялата стена на избата изрисувах целия варел с катран. Дали имате там още малко парченца от роклята? Въжетата свършиха!

– Откъснете си – каза тя и подаде рамото си.

Той я хвана и с мощен замах, както се чупи клон или като кондуктор, който дърпа алармения ремък, за да даде знак на трамвая да тръгне, с едно рязко движение той разкъса останалата част от сватбената рокля.

Блесна светкавица и булката стоеше полугола в малкия обществен парк.

– Вижте какво – каза тя, – направете и на мен смъртна маска!

Превод от чешки: **Севдалина Велева, Венцислава Димитрова**
Редактор на превода: **Жоржета Чолакова**

³ Стромовка – голям парк в Прага. – Б. ред.